

BIJ HET 40-JARIG JUBILEUM VAN DE RIJSACCOUNTANTS-DIENST

door Drs. A. L. Brok en Drs. J. Modderaar

Veertig jaar geleden, op 1 mei 1916, werden bij Besluit van de Minister van Financiën twee tijdelijke ambtenaren aangesteld, die de titel zouden voeren van accountant bij de dienst der directe belastingen. Als standplaatsen werden aan hen toegewezen Amsterdam en Rotterdam en als werkterreinen resp. de noordelijke en zuidelijke helft van het land. Dit was het begin van de huidige Rijksaccountantsdienst, een wel zeer bescheiden begin dus.

Als taak werd aan deze accountants opgedragen om mede te werken aan de richtige heffing van de directe belastingen, waarbij echter van meet af aan reeds vaststond, dat deze taak onmogelijk door twee personen kon worden verricht. Zo breidde deze dienst zich al spoedig uit mede ook als gevolg van het toenemend accent dat bij de uitvoering van de steeds verder ingrijpende belastingwetgeving op het boekenonderzoek werd gelegd.

Ter illustratie van deze ontwikkeling zij gememoreerd dat bij het 25-jarig jubileum van de Rijksaccountantsdienst in 1941 bij deze dienst reeds werkzaam waren 75 accountants en 173 adjunct-accountants. Dat deze ontwikkeling zich in de na-oorlogse jaren in zeker niet mindere mate heeft voortgezet blijkt duidelijk uit de huidige bezetting, te weten 113 accountants en 282 adjunct-accountants.

Met deze ontwikkeling van de Rijksaccountantsdienst, die haar werkterrein, zoals bekend, vrijwel uitsluitend heeft in de belasting-sector, is de totale ontwikkeling van de „overheidsaccountancy” echter nog slechts ten dele geschilderd. In de loop der jaren toch zijn naast deze dienst bij het Rijk nog de volgende accountantsdiensten geformeerd:

De Centrale Accountantsdienst (Ministerie van Financiën).

De Accountantsdienst v/h Ministerie van Econ. Zaken.

De Accountantsdienst v/h Ministerie van Landbouw en Voedselvoorziening.

terwijl voorts nog accountants als zodanig werkzaam zijn bij:

Binnenlandse Zaken.

Marine.

Oorlog.

Onderwijs.

Sociale Zaken.

Algemene Rekenkamer.

De in rijksdienst en semi-rijksdienst werkzaam zijnde accountants zijn in ambtelijk verband georganiseerd in de Vereniging van Rijksaccountants.

In deze vereniging waren, zoals de naam feitelijk reeds doet verwachten, oorspronkelijk slechts georganiseerd de accountants werkzaam bij de Rijksaccountantsdienst. In 1950 heeft deze vereniging echter haar lidmaatschap opengesteld voor alle in rijksdienst werkzame gekwalificeerde accountants (N.I.v.A. of V.A.G.A. opleiding).

Dit gemeenschappelijk georganiseerd zijn van alle in rijksdienst werkzame accountants heeft weliswaar primair zijn betekenis als verbijzonderde organisatie binnen het totale bestel der ambtelijke organisaties, doch is door het daardoor ontstane onderlinge contact uiteraard mede van bete-

kenis voor de ontwikkeling van een juist inzicht in de functie en taak van de overheidsaccountant.

De meeste van deze accountants zijn in algemeen beroepsverband bovendien nog aangesloten bij hetzij het Nederlands Instituut van Accountants hetzij de Vereniging van Academisch gevormde Accountants. Deze binding van de overheidsaccountants en daardoor indirect die van de Vereniging van Rijksaccountants met de twee beroepsorganisaties heeft, naar de ervaring heeft geleerd, nuttig gewerkt.

Het contact tussen de organisaties van de public-accountants en de overheidsaccountants heeft ook van overheidswege een duidelijk blijk van erkenning gekregen doordat de examens voor rijksaccountant vanaf 1946 tezamen met de N.I.v.A. examens in federatief verband worden afgenomen.

Na deze opsomming van enige meer feitelijke gegevens, rijst bij dit 40-jarig jubileum van de Rijksaccountantsdienst wel haast vanzelf de vraag, welke invloed deze dienst in haar werking heeft gehad voor de ontwikkeling van het accountantsberoep in het algemeen.

De conclusie vooropstellend kan deze zonder meer zijn, dat de invloed in verschillende opzichten groot is geweest.

Ten tijde toch van de oprichting van de Rijksaccountantsdienst werd aan de boekhouding van de bedrijven in het algemeen weinig aandacht besteed. De ondernemer beschouwde de administratie veelal als een noodzakelijk kwaad. De invoering van de Wet op de inkomstenbelasting 1914 en vooral van de oorlogswinstbelastingwet stelden dusdanige eisen aan de administraties van de belastingplichtigen, dat zij zelf niet meer in staat waren de discussies over de strijdvragen te voeren.

Vooraf de vaststelling van het „normaal accres” van de oorlogswinstbelasting noodzaakte tot een analyse van de resultatenrekeningen van de voorgaande jaren, waartoe alleen administratief deskundigen in staat waren. De ondernemingen, welke tot op dat tijdstip ten aanzien van hun administraties geen inmenging van derden wensten, werden door de omstandigheden genoodzaakt hun beslotenheid los te laten en de hulp van zelfstandige deskundigen in te roepen.

De ontwikkeling van het vrije beroep, tot op dat moment nog tamelijk beperkt, kreeg hierdoor een krachtige stimulans. Bovendien kwam door deze gang van zaken de betekenis van de administratie meer naar voren.

Deze gebeurtenissen zijn ook van invloed geweest op de ontwikkeling van de bedrijfseconomische inzichten. De oorlogswinstbelastingwet stelde zoals reeds vermeld, als eis de vaststelling van het „normale winstaccres”. Bij de discussies, welke hieruit ontstonden, speelden de vraagstukken van de balanswaardering alsmede de vraagstukken van bedrijfseconomische winstbepaling een grote rol. Men moest namelijk vaststellen, welke de winst zou zijn geweest bij een normale ontwikkeling van het bedrijf in vredesomstandigheden. Het spreekt wel vanzelf, dat de discussies op dit terrein bijgedragen hebben tot verdieping van de bedrijfseconomische inzichten.

Voor de accountants uit het vrije beroep heeft een en ander niet alleen geleid tot een ongedacht snelle uitbreiding van hun klantenkring doordat een steeds groter aantal ondernemingen een beroep op hun kennis en ervaring ging doen, doch tevens noodzaakte dit, onder de drang der omstandigheden, tot een uitbreiding en verdieping van die kennis.

Ook toen de werkzaamheden, verband houdende met de oorlogswinstbelasting, beëindigd waren, bleef dit eenmaal gegroeide contact tussen accountant en onderneming veelal bestaan. Daarvoor kan naast de invoering der Dividend en Tant. Belasting (D.T.B.) en de algemene intensive-

ring van de boekenonderzoeken door de fiscus, vooral als algemeen werkende oorzaak genoemd worden het juist door die eerste kennismaking geleidelijk aan toegenomen begrip bij de ondernemingen voor de betekenis van de accountantsfunctie.

De latere fiscale maatregelen — zoals de invoering van de Omzetbelasting, de vervanging van de D.T.B. door de Winstbelasting en weer later door de Vennootschapsbelasting, de wijziging van de Inkomstenbelasting door de invoering van het Besluit '41, de heffing van een Vermogensaanwasbelasting, de sterke verhoging van de belastingtarieven, de ontwikkeling in het fiscale winstbegrip, etc. — hadden in de grote lijn een soortgelijk effect als in het voorgaande reeds werd gesignaleerd, n.l. dat het contact tussen de Rijksaccountantsdienst en het bedrijfsleven er door werd geïntensiveerd, hetgeen op zijn beurt weer leidde tot een intensivering van het contact tussen bedrijfsleven en het public-accountantsberoep.

De Rijksaccountantsdienst kan met voldoening terugzien op de wijze, waarop zij haar steeds meer omvattende taak in de afgelopen 40 jaren heeft verricht.

De oprichters zowel als de later leiding-gevend en in deze Dienst mag men in het bijzonder dankbaar zijn voor de inhoud die zij aan deze overheidsfunctie, in harmonische samenhang met de algemene accountancyfunctie, hebben weten te geven. Mede tengevolge daarvan toch heeft deze Dienst in belangrijke mate haar huidige nuttige en eervolle plaats in de samenleving verkregen.
